

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofredactie: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41, Maastricht, Telefoon 2077. Mederedacteuren: Jos. Cremers, Looiersgracht 5, Maastricht, Tel. 208. Dr. H. Schmitz S. J., Ignatius College, Valkenburg (L.), Telef. 35. R. Geurts, Echt. Penningmeester: ir. P. Marres, Villa „Rozenhof“, St. Pieter-Maastricht, Postgiro 125366 ten name v.h. Nat. hist. Gen., Maastricht. Drukkerij v.h. Cl. Goffin, Nieuwstr. 9, Tel. 45.

Verschijnt Vrijdags voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 4 Juli 1934. — Verslag van de Maandelijksche Vergadering op Woensdag 6 Juni 1934. — Jos. Cremers. G. Clumper en E. Ziegeler. — Dr. A. Schreuder. Eine Revision der Fossilen Säugetierfauna aus den Tonen von Tegelen. IX. — H. Schmitz S.J. Neue Megalopoda-Arten aus der Fungivora- und Fusca-Gruppe nebst einer Neubeschreibung von *M. fusca* Wood nach den Typen. (Fortsetzung). — A. J. Pannekoek. Het Hoofdterras van de Maas tusschen Luik en Maastricht.

Maandelijksche Vergadering op WOENSDAG 4 JULI 1934

in het Natuurhistorisch Museum, precies 6 uur.

VERSLAG VAN DE MAANDELIJSCHE VERGADERING OP WOENSDAG 6 JUNI 1934.

Aanwezig de dames B. v. Itallie en B. Vankan benevens de heeren: Jos. Cremers, H. Schmitz, P. Marres, E. Nyst, M. Schoonbrood, P. Kleipool, Br. Bernardus, M. Mommers, K. Stevens, H. Jongen, L. Grégoire, A. Kengen, P. v. d. Linden, J. Rijk, L. Grossier, D. v. Schaik, Fr. Sonnevill, F. v. Schaik, L. Berg, Br. Christophorus, J. Schulte en G. Waage.

Na opening der vergadering door den Voorzitter krijgt P. Schmitz 't woord.

Deze heeft als geschenk voor de Bibliotheek meegebracht een aantal overdrukken van publicaties van wijlen P. Wasmann, die tot dusver ontbraken, waaronder ook een exemplaar van het onlangs verschenen posthume werk „Die Ameisen, die Termiten und ihre Gäste. Vergleichende Bilder aus dem Seelenleben von Mensch und Tier“ Regensburg 1934. Hij zegt, dat ons medelid, de heer Waage, een bespreking van dit boek voor het Nat. Maandblad heeft toegezegd.

Spr. laat verder ter bezichtiging rondgaan een drietal Cynipiden, bestemd om de Cynipidencollectie van P. Dettmer in het Museum te completeren. Hij meent zich te herinneren, dat P. Dettmer

hem eens vertelde, na het afstaan van deze (op dat oogenblik voor Limburg volledige) collectie in 1930, nog drie voor onze Limburgsche fauna nieuwe soorten gekweekt te hebben. Inderdaad vond Spr. thans na eenig zoeken in de nagelaten collecties van den overledene drie soorten, die in de Museumcollectie ontbreken, althans in de „Lijst der Cynipiden, door P. H. Dettmer S.J. verzameld en aan het Natuurhistorisch Museum te Maastricht geschonken“ (Nat. Maandbl. Vol 19 1930 blz. 22—23) niet voorkomen. Alle drie zijn uit *Centaurea* gekweekt: *Aylax jaceae* Schck. ♂ ♀ Maastricht 22. VI. 1930; *Phanacis centaureae* (Kaltenb.) 2 ♀ ♀ Maastricht 11. VI. 1930; *Aylax rogenhoferi* Wachtl 1 ♂, 2 ♀ ♀ uit *Centaurea scabiosa* Valkenburg 16. VI. 1932. Bij de Maastrichtsche exemplaren is het onbekend, of zij van *Centaurea jacea* dan wel van *C. scabiosa* afkomstig zijn. P. Dettmer had nl., wat hij tot zijn groote spijt te laat bemerkte, deze twee zeer op elkander gelijkende planten op den St. Pietersberg door elkander verzameld en daaruit, behalve een verbazend aantal andere insecten, — vooral vele soorten van Trypetiden (boorvliegen), Lepidoptera en Hymenoptera, ook de genoemde twee galwespen gekweekt. Of hij ook de gallen bewaard heeft, kon ik niet nagaan. Trouwens deze zijn niet bijzonder opvallend van vorm, die van *Phanacis* zijn zelfs aan de *Centaurea*-stengels van buiten niet zichtbaar.

Verder toont Spr. een larixtakje, waaraan de meeste naalden aan den top schijnbaar verdord uitzien. Bij sterke vergroting ziet men evenwel, dat zij door een mineerend insect uitgehold zijn. Er is dan ook aan elke naald een min of meer cirkelrond gaatje, juist alsof het gediend had als opening voor den mineerder om de naald te verlaten.

Maar in dit geval is het gaatje anders te verklaren. We hebben hier te doen met het kokerrupsje van de larixmot *Coleophora laricella* Hübn. of *laricella* Rtz. Zooals de Plantenziektenkundige Dienst te Wageningen, die de determinatie van dit object welwillend op zich nam, mij mededeelde, heeft het rupsje van de „lorkenmot” dit gaatje in de naald gebeten en er daarna kop en thorax doorgestoken om de naald uit te eten. Dit is de gewone wijze, waarop kokermotjes zich voeden. De vertoende larixtakjes zijn afkomstig van een paar boomen in het park van 't Ignatiuscollege te Valkenburg. Volgens de uit Wageningen ontvangen inlichtingen is er tot dusver nog geen goed werkend bestrijdingsmiddel bekend. De schade valt wel mede, de larix gaat er niet aan dood. Meestal zou de plaag na enkele jaren zeer snel afnemen, omdat het larixmotje zeer vele parasieten heeft, vooral sluipwespen, die er dan een einde aan maken.

De Voorzitter dankt den Spr. zeer voor zijn mooie giften en mededeelingen.

De heer Rijk doet eenige mededeelingen over vlindervangst op licht en toont volgende bijzondere vangsten van de afgelopen maand. *Notodonta phoebe* Siebert, *Erastria uncula* Cl., *Cilix glaucata* Sc., *Pesia culiciformis* L., *Dasychira*.

Deze vlinder bleek later te zijn de variëteit *Obscura* Zett. van *Dasychira fascelina* L. Een eigenaardig gevormd insect ontpopte zich als een *Hemerobiide* en wel *Drepanopteryx phalaenoides* L. 't Behoort dus tot de Neuroptera. Dit insect werd tot voor ettelijke jaren beschouwd als zeer zeldzaam in Nederland. In den laatsten tijd echter werd 't herhaaldelijk aangetroffen. Met toegeslagen vleugels lijkt 't volkomen op een dor blaadje; met uitgespreide vleugels herinnert 't aan het vlindergenus *Drepana*.

Verder *Madopa salicalis* Schiff, gevangen 10-6-'31 te Stein. Dit diertrof spr. aan in de verzameling van Pater de Bijl in het Missiehuis aldaar. Deze soort is tot heden slechts 1 maal (Venlo 1894) in ons land gevangen.

Ten slotte een paar afwijkingen aan den kelk van een *Primula*, die in plaats van buisvormig, open klokvormig met 4 resp. 5 slippen is. Kleur en vorm zijn bewaard door in zand te drogen.

De heer Waage demonstreert een 2 tal petrischalen. In elk is een moutsuiker-voedingsbodem, waarop een objectglasje is gedrukt. In 't eene schaalje is geënt *Saccharomyces cerevisiae* (biergist), in 't andere *S. mycoderma* (kingist).

De biergist heeft zich uitgebreid ook onder 't objectglasje, waar geen zuurstof aanwezig is; de kingist heeft den geheelen voedingsbodem in beslag genomen, groeit echter in 't geheel niet onder 't objectglasje.

Hiermede is fraai gedemonstreerd, dat *S. cerevisiae* an-oxybiontisch, d.w.z. zonder zuurstof, kan leven, *S. mycoderma* echter niet. *S. cerevisiae* kan bij afwezigheid van zuurstof bepaalde suikers vergisten en zoo de energie vrijmaken, die voor de levensverrichtingen onontbeerlijk is. *S. mycoderma* kan azijnzuur oxydeeren, niet vergisten en heeft dus zuurstof beslist noodig.

De Voorzitter deelt mede, dat dit jaar in den

museumtuin *Tragopogon*bastaarden zijn ontstaan. Tot nu toe verschenen er 3 planten, waarvan 2 schijnen te zijn een nog niet waargenomen bastaard *T. porrifolius* L. $\times$ *pratensis* L. De andere draagt meer de kenmerken van de door Kloos beschreven soort (Kruidkundig Archief jrg 1932 afl. 2 en deel 43 jrg 1933). De heer Kloos zond ik *Tragopogon*materiaal uit den tuin en deze schrijft o.m.:

„Uw materiaal van *T. pratensis* is blijkbaar heterogeen, ten deele *eupratensis* (de lichtgele met donkere helmhokjes) ten deele *orientalis* (donkerder van kleur met lichte helmhokjes met smalle donkere strepen). Eén ex. was er bij, dat mij een tusschenvorm leek, misschien een bastaard. Wilt U daar ook eens op letten? Het is nu niet onmogelijk, dat *T. orientalis* deel heeft genomen aan de kruising met *T. porrifolius*, daardoor zouden de groote bloemen verklaard zijn.”

De heer Waage zegt 't volgende.

In verband met hetgeen door onzen Voorzitter is medegedeeld, is 't wel van belang ook den historischen kant van een kruising van *Tragopogon*soorten te belichten. *Tragopogon*bastaarden behoorren n.l. tot de allereerste plantaardige bastaarden, die langs experimenteelen weg werden verkregen en wel niemand minder dan Linnaeus kweekte bastaarden van *T. pratensis* $\times$ *porrifolius*. In 1757 verrichtte hij deze kruising en in 1759 verschenen de eerste bastaarden. De bloemen waren rood met gele basis. In verschillende publicaties heeft Linnaeus hierover mededeeling gedaan. *) De eerste, die plantbastaarden langs kunstmatigen weg verkreeg, schijnt een Engelsche kweeker te zijn geweest, Fairschid, die in 1719 *Dianthus*soorten kruiste. Na hem kwam Linnaeus, maar waar diens taak op geheel ander gebied lag, is dit deel van zijn arbeid niet van zoo'n verstrekkende beteekenis geweest als zijn ander werk.

De heer Jongen toont een exemplaar van *Helleborus viridis* (Groen Nieskruid, Wrangwortel), afkomstig uit een tuin te Holset (Vaals). Deze plant is een overblijfsel van vroegere cultuur en werd veel gebruikt voor ziek vee, bij wijze van Spaansche Vlieg. Ze is nog op een paar andere plaatsen in 't land van Vaals bewaard gebleven en draagt daar den naam van „Hoensch”-, of „Hüsch”-wortel. Ze kan ook verwilderd aangetroffen worden, doch is dan zeer zeldzaam. *Carum bulbocastanum* (Aardkastanje) („Schloafnüss”). Het is opmerkelijk, dat deze plant bij Lemiers (op Duitsch gebied) nog zoo veelvuldig wordt aangetroffen.

Spr. vertelt verder over een kanarievogel in Lemiers, die sinds een paar jaar nagenoeg geheel vederloos leefde. Hij ging onlangs dood, doch was tot den laatsten dag steeds even lustig en zangerig gestemd. Elders leeft er één in dien toestand reeds 4 jaar. Volgens den verslaggever van dit

*) 1759 *Generatio ambigena*.

1760 *Disquisitio de quaestione ab academia imper. scient. petropol. proposita*.

1762 *Fundam. fructificationis*.

bericht kan dergelijke algeheele of gedeeltelijke kaalheid hoofdzakelijk aan twee oorzaken liggen. Vooreerst aan de z.g. vedermijt, een voor 't bloote oog onzichtbare parasiet, die in de vederwortels voortwoekert. Ook een te rijke voeding, waardoor meer vogels worden bedorven dan door matige. Bij overvete vogels heeft de huid neiging tot ontsteking, waardoor jeuking ontstaat met 't gevolg, dat ze zich de veeren uitplukken, zooals dit ook aan eerst bedoeld exemplaar werd geconstateerd.

G. CLUMPER EN E. ZIEGELER.

In 't „Tijdschrift voor Entomologie”, uitgegeven door de Nederl. Entomologische Vereeniging,

verscheen in den 13den Jaargang 1870 van de hand van onzen stadgenoot A. H. Maurissen een „Supplement à la liste des macrolepidoptères du Limbourg Neerlandais”. (Deze lijst had hij in dit zelfde Tijdschrift gepubliceerd in 1866).

In 't Supplement memoreert Maurissen: Messieurs G. Clumper en E. Ziegeler de Maestricht, die naar de opgave van Maurissen, in de omgeving van Maastricht met succes jacht maakten op vlinders.

Kan wellicht iemand ons nadere gegevens omtrent deze beide heeren verschaffen?... Ook zeggen of — en zoo ja — waar er nog iets van hun verzameling te vinden is?...

JOS. CREMERS.

EINE REVISION DER FOSSILEN SÄUGETIERFAUNA AUS DEN TONEN VON TEGELEN. IX.

Notizen über die Cervidae von † Dr. J. J. A. Bernsen O. F. M., gesammelt und herausgegeben von Dr. A. Schreuder, Zoölogisches Museum, Amsterdam.

IX. CERVIDAE. ¹⁾

A milk dentition of the left mandible has been gathered lately. Length and max. width of dp_2 is 10.2 and 5.3 mm, of dp_3 14.0 and 6.6 mm, of dp_4 19.8 and 9.3 mm. A very small third root supports the middle-lobe of the latter tooth at the outer side; both pillars between the three lobes are rather strong.

In the Maastricht coll. I saw one complete metacarpal which is remarkably large. Its measurements are as follows (those of a homologous bone of the common small form have been put into brackets): length 228 mm; prox. end. width 33.5 (27.6), ant. post. 23.0 (19.7); distal end, width 34.0 (28.6); shaft, min. width 19.3 (17.0); min. ant. post. 14.0 (13.2), max. ant. post. 21.7 (18.0) mm. The groove along the anterior side is only distinct at the prox. end, but dies out soon, so that above the rather large distal foramen the surface of the bone is quite flat. Perhaps *Cervus rhenanus* has lived together with a somewhat larger form to which may belong also the rather stout antlers shown on Pl. III, fig. 7 and 8.

LARGE DEER FROM TEGELEN. ANTLERS.

Materials:

1. Complete left shed antler (DUBOIS, 1905, fig. 1), Teyler Museum.
2. Complete right shed antler (DUBOIS, 1906, fig. 5; and Pl. II fig. 2), Teyler Museum.
3. Fragment of left shed antler (DUBOIS, 1905, fig. 2), Teyler Museum.
4. Fragment of right antler (DUBOIS, 1905, fig. 3), Teyler Museum.
5. Fragment of right shed antler (DUBOIS, 1905, fig. 4), Teyler Museum.

6. Fragment of right shed antler (DUBOIS, 1905, fig. 5), Teyler Museum.

7. Nearly complete left antler (Pl. II fig. 1) no. 120, Museum Maastricht.

8. Fragment of right shed antler (Pl. II fig. 3) no. 119, Museum Maastricht.

9. Fragment of left shed antler (Pl. II fig. 5) no. 66, Museum Maastricht.

10. Fragment of shed antler, no. 123, Museum Maastricht.

11. Fragment of left shed antler (Pl. II fig. 4), Museum Maastricht.

12. Fragment of right shed antler, no. 75, Museum Maastricht.

13. Fragment of left shed antler, no. 1, Coll. Weingärtner, Amsterdam. ²⁾

14. Fragment of right shed antler, no. 2, Coll. Weingärtner, Amsterdam.

15. Fragments of right shed antler, no. 3, Coll. Weingärtner, Amsterdam.

16. Brow-tine, no. 4, Coll. Weingärtner, Amsterdam.

17. Fragment of right shed antler, no. 4, Coll. Weingärtner, Amsterdam.

18. Fragment of right shed antler, no. 1, Coll. Krause, Geologische Landesanstalt, Berlin.

19. Fragment of left shed antler, no. 2, Coll. Krause, Geologische Landesanstalt, Berlin.

20. Fragment of right shed antler, no. 3, Coll. Krause, Geologische Landesanstalt, Berlin.

21. Fragment of right shed antler, no. 4, Coll. Krause, Geologische Landesanstalt, Berlin.

¹⁾ The preceding Parts were published in Jaargang 22, No. 11 and in Jaargang 23, No. 4. The explanation of the plates and the list of literature will be given in a forth coming number of this periodical.

²⁾ With sincere gratitude we make mention here that this valuable collection has lately been presented by the Rev. Reginaldus Weingärtner O. P. to the Zoological Museum of the University of Amsterdam.